

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัย

วิจัยเรื่อง แนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา มีความเป็นมา คนไทยเคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยกันอยู่เป็นหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นเป็นวิถีชีวิตที่เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งเคยประพฤติปฏิบัติ สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยปัจจุบันอย่างมาก จนกลายเป็นการกลืนวัฒนธรรมกันเกิดขึ้น วัฒนธรรมที่รับเข้ามานั้นไม่ได้กลั่นกรองหรือไม่ได้ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมไทยก่อนจึงทำให้ค่านิยมของประชาชนในอดีตกับปัจจุบัน มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ประกอบกับประชาชนให้ความสนใจทางด้านหลักธรรมของพระพุทธศาสนาน้อยลง ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรมอันเป็นเครื่องแสดงถึงภูมิปัญญา หรือจิตวิทยาชาวบ้านถูกลบเลือนออกไปจากวิถีชีวิตคนไทย ภูมิปัญญาเหล่านี้มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกและเชื่อมโยงบ่งชี้วิถีชีวิตของคนในยุคนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในตำรา เอกสาร งานวิจัยสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ที่บันทึกข้อมูลเชิงปฐมภูมิเกี่ยวกับแนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการวิเคราะห์ผลขององค์กรแห่งการเรียนรู้มีผลต่อการเรียนรู้ทางสังคมตามทัศนะนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์การเรียนรู้ แบบอย่างทั้งความคิด ทั้งการปฏิบัติทางสังคมในปัจจุบันและอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนว (๒) พระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษา แนวคิด หลัก ปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา และวิเคราะห์ผลการศึกษาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตลอดถึงประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยทำการศึกษาค้นคว้าจาก แหล่งเรียนรู้ทางพุทธศาสนา เช่น เอกสาร ตำราวิชาการ เป็นต้น เพื่อทำการวิเคราะห์ผลการศึกษา แนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยการบูรณาการ องค์กรแห่งการเรียนรู้มีแนวทาง ๕ ประการ (The Five Disciplines) ของ ปีเตอร์ เซงเก (Peter Senge) ประกอบด้วย หนึ่ง การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร (Personal Mastery) สอง ความมีสติ (หรือ แบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กร Mental Model) สาม การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคน ในองค์กร (Shared Vision) สี่ การเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) ห้า ระบบการคิดของคนใน องค์กร หรือกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking)

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สรุปผลของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๕.๒.๑ แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

สรุปแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา ประกอบด้วยแนวคิดการเรียนรู้ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สิกขา คือการศึกษา ดังนั้นแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ในทาง พระพุทธศาสนาจึงเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนทุกคน ต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจใน

หลักธรรมก่อน แล้วจึงน้อมนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และมีความสุขทั้งแก่ตนเองครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ซึ่งแนวคิดและวิธีการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในที่นี้ได้กำหนดไว้รวม ๔ หลักธรรม คือ ไตรสิกขา อริยสัจ ๔ สติสัมปชัญญะ และโยนิโสมนสิการ

แนวคิดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขานั้น ผู้เรียนต้องเรียนให้รู้เกี่ยวกับศีลก่อนทั้งหลักการ วิธีการ อานิสงส์และโทษของการละเมิดศีลแล้วน้อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและดั่งามได้อย่างแท้จริง

การเจริญสมาธิ เป็นเรื่องของการฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ได้แก่การพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต ในด้านคุณธรรม เช่น ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านความสามารถของจิต เช่น ความเข้มแข็งมั่นคง ความเพียรพยายาม ความรับผิดชอบ ความแน่วแน่มั่นคง ความมีสติสมาธิ และในด้านความสุข เช่น ความอิ่มใจ ความร่าเริงเบิกบานใจความสดชื่นผ่องใส ความรู้สึกพอใจ พัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพของจิต

การเจริญปัญญานี้เป็นการเรียนรู้จิตเพื่อการเจริญปัญญา เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงและหลุดพ้นจากกองทุกข์กองกิเลส เป็นเครื่องยับยั้ง ช่ม และประหารกิเลสอย่างหายาบกลาง และละเอียด หลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ประการที่กล่าวมานี้ เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญองงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ไปสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง

แนวคิดการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาตามหลักอริยสัจ ๔ เป็นการศึกษา หรือฝึกฝนอบรมในหลักธรรมขั้นสูงที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง แล้วนำไปปฐมนิเทศนาแก้ปัญหาวิสัยทั้ง ๕ รูป ปรากฏว่าโกณฑัญญะได้ตรัสรู้ตามนับเป็นพระสงฆ์องค์แรกในโลก จึงขอนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เรื่องอริยสัจ

แนวทางการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมอริยสัจ ๔ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กันตลอด โดยเริ่มจากความหมายที่แท้จริงของอริยสัจทั้ง ๔ ประการ แล้วทำความเข้าใจอย่างละเอียดในเรื่องทุกขอริยสัจ คือมีทุกข์เกิดขึ้นก่อน หรือมีปัญหาเกิดมาก่อน (ทุกข์ก็คือปัญหา) แล้วค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา หรือเกิดทุกข์นั้นแล้วนำสาเหตุเหล่านั้นมาเข้าสู่กระบวนการของการแก้ปัญหา หรือความทุกข์ด้วยมรรคมีองค์ ๘ โดยการเจริญวิปัสสนาอย่างเดียว จึงจะบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แนวทางการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักสติสัมปชัญญะ นับว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษยชาติมาก เป็นธรรมมีอุปการะมาก ๒ อย่าง ได้แก่ ๑) สติ ความระลึกได้ ๒) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะต้องมีการศึกษา หรือเรียนรู้ไว้ แนวความคิดได้ว่า สติกับสัมปชัญญะเป็นธรรมที่มีอุปการะมากต่อบุคคลผู้ที่ได้เรียนรู้อย่างละเอียด และน้อมนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ย่อมช่วยให้บุคคลนั้นจะทำ จะพูด จะกินจะดื่ม จะเดิน จะนั่ง หรือจะนอนก็ตามถ้ามีสติและสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ย่อมไม่ผิดพลาดหรือหลงลืม ประมาทแต่อย่างใด

แนวทางการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาตามหลักโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีการดำเนินการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิด หรือการพิจารณาด้วยวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะช่วยสร้างและพัฒนาความคิด การพิจารณา การไตร่ตรองอย่างรอบคอบประกอบด้วยเหตุผลของมนุษย์มากกว่าสามัญสำนึก ตามที่มนุษย์คิดเอง ตัดสินใจเองและนำไปปฏิบัติกันเอง ดังนั้นลักษณะความหมาย หลักการ และวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ควรทราบ และนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

แนวทางการเรียนรู้หลักโยนิโสมนสิการ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นหลักการและวิธีการที่ให้ผู้พุทธศาสนิกชนได้ทำการศึกษาเล่าเรียน และลงมือปฏิบัติด้วยการทดลองคิดพิจารณาหรือไตร่ตรองอย่างรอบคอบโดยอาศัยปัญญา ในการค้นหาหรือแสวงหาสาเหตุ หรือรากเหง้าของปัญหา หรือสิ่งที่

คิดนั้นเพื่อให้เป็นบุคคลที่คิด หรือพิจารณาอย่างมีเหตุผล ตามสภาพของความเป็นจริง มิใช่คิดตามความปรารถนาหรือค้นหาที่พาไป ก็จะช่วยให้บุคคลนั้นมีความคิดที่มีเหตุผล สามารถช่วยเหลือสังคม ชุมชน และประเทศชาติให้อยู่รอดปลอดภัย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตลอดไป เพียงแต่ทำความเข้าใจหรือศึกษาหลักโยนิโสมนสิการ คือวิธีการแห่งปัญญาในการคิดอย่างถูกวิธี มีระเบียบและรู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล ย่อมได้ชื่อว่าเป็นนักคิดแบบโยนิโสมนสิการอย่างแท้จริง

๕.๒.๒ หลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา

สรุปหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้แนวทางตามพุทธศาสนา โดยมีวิธีการปฏิบัติการในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของพระภิกษุสงฆ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักการเหล่านั้นเรียกว่า พระธรรมวินัย โดยมีจุดมุ่งหมาย (Objective) ของการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์เป็นจุดมุ่งหมายจำเพาะ หลักการปฏิบัติตามวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลักการพัฒนา ๓ ระดับ ประโยชน์ปัจจุบันกับประโยชน์ภายหน้า นอกจากนี้ยังมีวิธีการจัดการความรู้โดยบูรณาการกับสมัยใหม่

หลักปฏิบัติการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรแห่งการเรียนรู้แนวทางตามพุทธศาสนา ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักการเหล่านั้นเรียกว่า พระธรรมวินัย โดยมีจุดมุ่งหมาย (Objective) ของการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์เป็นจุดมุ่งหมายจำเพาะมีด้วยกัน ๕ ประการ คือ (๑) เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ส่วนรวม (๒) เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล (๓) เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์เอง (๔) เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ (๕) เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา

ความมีสติ หรือแบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กร เป็นรูปแบบวิธีการคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติบรรลุเป้าหมายขององค์กร จึงได้นำเสนอหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตามหลักการปฏิบัติตามวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้มี ๑๐ วิธี

การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันทำให้ทุกคนได้รู้ได้เข้าใจ เพื่อสานให้วิสัยทัศน์เป็นจริงด้วยแผนการปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามหลักปฏิบัติให้ตรงเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี ๓ ประการ

กล่าวคือ ๑) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) พัฒนาให้เป็นคนเก่งมีความสามารถแล้วยังต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ๓) พัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติตามหลักพุทธธรรม คือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพาน หลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา

การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อการทำงานเป็นทีมโดยให้ทุกคน ตรงตามหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาได้แก่ จุดหมายของชีวิตแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ จุดหมายระดับโลกียะ คือ ทิฏฐัมมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน และระดับโลกุตระ สัมปรายิกัตถะ จุดหมายชั้นเลขาเห็นหรือประโยชน์เบื้องต้น การเข้าใจประโยชน์ทั้งสองอย่าง ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมร่วมกันได้ ทำให้เกิดผลดีต่อปัจจัยการผลิต และผลผลิตขององค์กรเป็นอย่างดี

ความคิดความเข้าใจเชิงระบบ เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจชัดเจนถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ทำให้มองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นภาพรวม ตรงกับหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ๑. การสร้างวิสัยทัศน์ความรู้ คือ การรวบรวมพระธรรมพระวินัยด้วยการร้อยกรอง เรียกว่า การทำสังคายนา ๒. กระบวนการทำสังคายนาในแต่ละครั้ง ๓. สร้างกลุ่มคนทำงานด้านการจัดการความรู้ ๔. นำองค์ความรู้ไปใช้และทดลอง (ปฏิบัติจริง) ๕. การประเมินผลการปฏิบัติ ๖. ก้าวสู่ความเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะ และมีเครื่องมือในการจัดการความรู้ตามแนวพุทธศาสนา ๑. การสวณะและปริปัฏฐา ๒. ธรรมสากัจฉา เป็นการสนทนา ๓. การเล่าเรื่อง ๔. ฟังเสียง ๕. การสับเปลี่ยนงาน ๖. เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๗. ชุมชนแนวปฏิบัติ ๘. เพื่อนช่วยเพื่อน ๙. การเรียนรู้โดยทบทวนการทำงาน ๑๐. การเรียนรู้ภายหลัง ๑๑. การออกกำลังกาย เพื่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต

๕.๒.๓ วิเคราะห์ผลการศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตาม

แนวพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ผลการศึกษาแนวคิดและหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจและเกิดการนำไปสู่การปฏิบัติโดยการบูรณาการนำเสนอตามเครื่องมือของการจัดการความรู้มีแนวทาง ๕ ประการ ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้เก่งในทุกๆด้าน เก่งในการเรียนรู้ เก่งคิด เก่งทำ มีไหวพริบปฏิภาณ มีความเพียรพยายามตั้งแต่เยาว์วัยและใฝ่รู้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้สอดคล้องกับโลกยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นโลกแห่งการเรียนรู้ ที่ต้องมีการเรียนรู้ไปตลอดชีวิต โดยมีการคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้ ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ส่วนตน ซึ่งได้แก่ ความคาดหวังของแต่ละคน ที่ต้องการจะให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นจริงในชีวิตของตน ความมุ่งมั่นสร้างสรรค์ มีความขยัน ใฝ่ดี มีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา การใช้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์และตัดสินใจ เพื่อให้มีระบบคิด และการตัดสินใจที่ดี และการฝึกใช้จิตใต้สำนึกสั่งงาน เพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยอัตโนมัติและได้ผลงานดี

ผลการศึกษาแนวคิดด้านการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กร ตรงกับแนวคิดกับหลักธรรมไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ผู้เรียนต้องเรียนรู้เกี่ยวกับศีก่อนทั้งหลักการ วิธีการ อาณิสสและโทษของการละเมิดศีลแล้วย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและดั่งงามได้อย่างแท้จริง เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม เราก็ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง

หลักปฏิบัติการเรียนรู้ของสมาชิกในองค์กรแห่งการเรียนรู้แนวทางตามพุทธศาสนา ตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่เป็นหลักการเหล่านั้นเรียกว่า พระธรรมวินัย โดยมีจุดมุ่งหมาย (Objective) ของการจัดตั้งองค์กรคณะสงฆ์เป็นจุดมุ่งหมายจำเพาะมีด้วยกัน ๕ ประการ คือ (๑) เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์

ส่วนรวม (๒) เพื่อประโยชน์แก่ตัวบุคคล (๓) เพื่อประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์เอง (๓) เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปที่เป็นสังคมใหญ่ (๕) เพื่อประโยชน์แก่พระศาสนา

(๒) ความมีสติ หรือแบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กร เป็นการคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ได้สะสมมาตั้งแต่เด็กกับพื้นฐานของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้ความคิดและความเข้าใจของแต่ละคนแตกต่างกัน และหากปล่อยให้ต่างคนต่างคิดจะกลายเป็นปัญหาใหญ่เพราะมีการยึดติด กับรูปแบบและวิธีการที่ตนเองคุ้นเคย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัว

ผลการศึกษาแนวคิดด้านความมีสติ หรือแบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กร ตรงกับหลักธรรมสติกับสัมปชัญญะ เป็นธรรมมีอุปการะมากเกี่ยวพันกันและกัน มีอุปการะมากต่อบุคคลผู้ที่ได้เรียนรู้อย่างละเอียด และน้อมนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน มีสติและสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา ย่อมไม่ผิดพลาดหรือ ทำให้เกิดการคิดและวางตัวอย่างเหมาะสม ไม่ติดกับความคิดเดิมๆของตนเอง ย่ายต่อการพัฒนา และเปิดใจรับกับแนวคิดใหม่ที่เข้ามาได้

หลักปฏิบัติความมีสติ หรือแบบแผนทางจิตสำนึกของคนในองค์กร เป็นรูปแบบวิธีการคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติบรรลุเป้าหมายขององค์กร จึงได้นำเสนอหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ ตามหลักการปฏิบัติตามวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ มี ๑๐ วิธี เพื่อให้เกิดแบบแผนจิตสำนึกร่วมกันในองค์กร

(๓) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร ทำให้ทุกคนได้รู้ได้เข้าใจ จะได้สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม โดยมีการนำวิสัยทัศน์ที่ได้สร้างขึ้นมาเป็นเป้าหมายของการกำหนดแผนกลยุทธ์ เพื่อสานให้วิสัยทัศน์เป็นจริงด้วยแผนการปฏิบัติต่อไป

ผลการศึกษาแนวคิด ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในองค์กร ตรงกับหลักธรรมอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นอริยสัจธรรม เป็นหลักธรรมที่ถือว่าเป็นแม่บทของพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา มีการ

ดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่องสัมพันธ์กัน ทำความเข้าใจอย่างละเอียดในเรื่องปัญหาเกิดมาก่อน แล้ว ค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดแล้วนำสาเหตุเหล่านั้นมาเข้าสู่กระบวนการของการแก้ปัญหา ด้วยมรรคมืองค์ ๘ จึงจะบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันในองค์กร

หลักปฏิบัติการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันทำให้ทุกคนได้รู้ได้เข้าใจ การวิทำให้วิสัยทัศน์ที่ได้สร้างขึ้นมาเป็นจริง ซึ่งเป็นไปตามหลักปฏิบัติให้ตรงเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี ๓ ประการ กล่าวคือ ๑) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๒) พัฒนาให้เป็นคนเก่งมีความสามารถแล้วยังต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ๓) พัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติตามหลักพุทธธรรม คือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพานและหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาสรุปได้ว่า หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ทั้งเป้าหมายในการพัฒนาและประโยชน์ที่จะได้ในการพัฒนาเป็นปัจจัยอิสระที่กำหนดกระบวนการ เทคนิควิธีการรวมทั้งหลักธรรมคำสอนที่จะใช้พัฒนาจากความคิดพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา

(๔) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เป็นการเน้นการทำงานเป็นทีมโดยให้ทุกคนในทีมงานใช้ วิจารณ์ญาณร่วมกันตลอดเวลาว่า กำลังทำงานอะไร จะทำให้ดีขึ้นอย่างไร เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลสามัคคี ขยันคิด ขยันเรียนรู้ และขยันทำด้วยความเชื่อว่าการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะช่วยเสริมสร้างอัจฉริยะภาพของทีมงาน

ผลการศึกษาแนวคิดด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมตรงกับหลักธรรมทิวฏัมมิกัตตะ ประโยชน์ปัจจุบัน และสัมปราคัตตะ ประโยชน์เบื้องหน้า การเข้าใจประโยชน์ทั้งสองอย่าง ทั้งประโยชน์ในปัจจุบันที่ และประโยชน์เบื้องหน้า ส่งเสริมให้เกิดการทำงานเป็นทีมร่วมกันได้ ซึ่งองค์กรในปัจจุบันได้นำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติทำให้เกิดผลดีต่อปัจจัยการผลิต และผลผลิตขององค์กรเป็นอย่างดี เป็นการพัฒนาร่วมกันที่ประกันความก้าวหน้า ยั่งยืนจากการได้รับประโยชน์ร่วมกัน หรือป้องกันการผิดพลาด อันจะเกิดจากการทำงานร่วมกันได้

หลักปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อการทำงานเป็นทีมโดยให้ทุกคน ตรงตามหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาได้แก่ จุดหมายของชีวิตแบ่งออกเป็น ๒ ระดับคือ จุดหมายระดับโลกียะ คือ ทิฏฐมิกัตถะ ประโยชน์ปัจจุบัน และระดับโลกุตตระ สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์เบื้องหน้า การเข้าใจประโยชน์ทั้งสองอย่าง ทำให้เกิดการทำงานเป็นทีมร่วมกันได้ ทำให้เกิดผลดีต่อปัจจัยการผลิต และผลผลิตขององค์กรเป็นอย่างดี

(๕) ระบบการคิดของคนในองค์กร หรือกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจชัดเจนถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ทำให้มองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นภาพรวม จะได้สามารถเผชิญกับภาวะวิกฤติ และการแข่งขันได้

ผลการศึกษาแนวคิดด้านระบบการคิดของคนในองค์กร หรือกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ตรงกับหลักโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีการดำเนินการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิด หรือการพิจารณาด้วยวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่จะช่วยสร้างและพัฒนาความคิด การพิจารณา การไตร่ตรองอย่างรอบคอบประกอบด้วยเหตุผลของมนุษย์มากกว่าสามัญสำนึก ตามที่มนุษย์คิดเอง ตัดสินใจเองและนำไปปฏิบัติกันเอง ดังนั้นลักษณะความหมาย หลักการ และวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ควรทราบ และนำมาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ และความเข้าใจสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์

หลักปฏิบัติเพื่อสร้างความคิดความเข้าใจเชิงระบบ เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจชัดเจนถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ทำให้มองทุกสิ่งทุกอย่างเป็นภาพรวม ตรงกับหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย ๑. การสร้างวิสัยทัศน์ความรู้ คือ การรวบรวมพระธรรมพระวินัยด้วยการร้อยกรอง เรียกว่า การทำสังคายนา ๒. กระบวนการทำสังคายนาในแต่ละครั้ง ๓. สร้างกลุ่มคนทำงานด้านการจัดการความรู้ ๔. นำองค์ความรู้ไปใช้และทดลอง (ปฏิบัติจริง) ๕. การประเมินผลการปฏิบัติ ๖. ก้าวสู่ความเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

๑) จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิด และหลักปฏิบัติองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา เน้นการศึกษาเอกสารที่เป็นแหล่งการศึกษาประกอบด้วยประเภทสิ่งตีพิมพ์ คัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เอกสาร ตำราวิชาการ ทางด้านพุทธศาสนา เป็นความรู้ที่หน่วยงานราชการเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชนควรนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

๒) องค์ความรู้ขององค์กรแห่งการเรียนรู้ มีผลกระทบต่อหน่วยงานราชการเช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องนำความรู้ที่เป็นรากฐานทางสังคมไปบูรณาการณักงานพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเกิดประโยชน์แก่ประชาชน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

๑) นำผลการศึกษามาปรับประยุกต์ใช้กับผลการศึกษาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) หน่วยงานราชการ และเอกชนควรมีการส่งเสริมทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อการศึกษาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนา เพื่อร่วมการพัฒนาสถาบันทางการเมือง โดยหลักการ วิธีการ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเกิดรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาอย่างเป็นรูปธรรม